

Pirkanmaan LUMO-toimenpidesuunnitelma 2023-

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen

PIRKANMAA

Sisällys

Johdanto	3
Pirkanmaan LUMO-toimenpiteet, osa I.....	3
Teema I: Ohjelman läpileikkaavuus ja vaikuttavuus → monimuotoisuuden vahvistuminen	3
Teema II: Viestintä, arvostus ja asenteet → monimuotoisuuden valtavirtaistuminen	7
Teema III: Osaaminen, koulutus ja tietoon perustuva toiminta → tietopohjaisuus.....	9
Teema IV: Vapaa- ja omaehtoisuus, sitoutuminen, vastuu → vahva toimijuus ja luontosuhde	12
LUMO-toimenpiteiden ja -ohjelman seuranta	15
LUMO-toimenpiteiden ja ohjelman vaikutusten arviointi	15
Toimenpidesuunnitelman yhteys muihin kokonaisuuksiin	16

Johdanto

Pirkanmaan LUMO-ohjelma valmistui kesällä 2022. Ohjelma määrittää vuoteen 2030 asti ulottuvat vision ja tavoitteet, joihin Pirkanmaalla sitoudutaan luonnon monimuotoisuuden vaalimiseksi ja edistämiseksi. LUMO-ohjelman visio on seuraava:

- Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen maakunnassa pysähtyy ja muutosprosessi monimuotoisuuden vahvistamiseksi käynnistyy.
- Luonnon monimuotoisuus valtavirtaistuu ja on pirkanmaalaisten yhteinen ylpeydenaihe.
- Monipuolinen tutkimustieto ja koulutus ovat päätöksenteon ja toiminnan lähtökohdat.
- Yhteinen toimijuus ja luontosuhde vahvistuvat.

Vision pohjalta muotoiltujen tavoitteiden toteutumiseksi tarvitaan käytännön tekoja ja kaikkien osallistumista. Tämän varmistaa ohjelman toteutuksen työkaluksi rakentunut toimenpidesuunnitelma, joka muuntuu luonnon tilan ja ympäröivän maailman kehityksen mukaisesti ohjelmakauden edetessä.

Pirkanmaan LUMO-toimenpidesuunnitelma rakentuu osissa. Tämä ensimmäinen osa on suoraa jatkoa ohjelman valmistelutyölle ja pitää sisällään ensimmäiset toimenpiteet, joilla edistetään luonnon monimuotoisuutta maakunnassa. Kirjatut toimenpiteet painottuvat erityisesti vuosiin 2023–2025. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toteutus aloitetaan mahdollisimman pian ja tuloksia saadaan jo ennen vuosikymmenen puoltaväliä.

Suunnitelman kokosivat Pirkanmaan ELY-keskus ja Pirkanmaan liitto yhteistyössä LUMO-ohjelman valmistelussa työskennelleen ohjausryhmän kanssa. Toimenpiteistä ovat vastuussa viranomaisten lisäksi monimuotoisuudesta kiinnostuneet yritykset, koulutusorganisaatiot, kunnat ja järjestöt, jotka ovat halunneet vapaaehtoisesti lähteä edistämään LUMO-ohjelman tavoitteiden toteutumista.

Koska kyseessä on suunnitelman osa I, työ on vasta alussa. Uusia toimenpiteitä kerätään tulevaisuudessa jatkuvasti samalla kun käyntiin lähteneiden toimenpiteiden seuranta on käynnissä. Jokainen kiinnostunut voi jättää oman toimenpide-ehdotuksensa joustavasti verkkosivuilta löytyvän lomakkeen kautta.

Ohjelman vision mukaisesti toimenpidesuunnitelman osat jakautuvat neljään eri kokonaisuuteen. Toimenpiteet on sijoitettu sen mukaisesti, mihin LUMO-ohjelman tavoitteeseen ne eniten liittyvät. Kunkin toimenpiteen tiedoissa on lisäksi mainittu, mikäli se liittyy muihin tavoitteisiin. Toimenpiteestä on esitetty lyhyt kuvaus, vastuutaho ja lisäksi on mainittu rahoituslähde, mikäli se on tiedossa. Suurin osa toimenpiteistä on täysin uusia avauksia, mutta jotkin luonnon monimuotoisuutta Pirkanmaalla 2023–2025 edistävät toimenpiteet on ehditty jo aloittaa. Nämä jo aloitetut toimenpiteet on merkitty suunnitelmassa tähdellä *.

Pirkanmaan LUMO-toimenpiteet, osa I

Teema I: Ohjelman läpileikkaavuus ja vaikuttavuus → monimuotoisuuden vahvistuminen

Tavoite 1. Otetaan monimuotoisuus osaksi kaikkea toimintaa, esimerkiksi huomioimalla se kaikilla maankäytön tasoilla, riippumatta kunta- ja hallinnollisista rajoista.

Toimenpiteet

Luontoteeman nostaminen käynnistetyn vaihemaakuntakaavan (Elonkirjo ja Energia) toiseksi teemaksi. *

- Kuvaus: Vaihekaavatyöhön sisältyen:
  - tarkentava analyysi Pirkanmaan uhanalaisten lajien ja luontotyyppien keskittymistä
  - luonnon monimuotoisuuden tarkastelu rakennetussa ympäristössä
  - ylimaakunnallisten ekologisten yhteyksien tarkastelu
  - vesienhoidon ja vesitalouden huomiointi

- ajantasaisten inventointien päivittäminen tai lisääminen maakuntakaavaan: valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, valtakunnallisesti arvokkaat kivikot, perinnebiotoopit, pohjavesialueet
- maakuntakaavan luonnonsuojelua ja viherrakennetta koskevien merkintöjen päivittämistarpeiden tarkastelu
- väylien estevaikutusten tarkastelu
- Vastuutaho: Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2022–2024
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#), [12](#)

Tavoite 2: Tehdään konkreettisia, kohdennettuja, hyväksyttäviä monimuotoisuustekoja maakunnan laajuisesti. Keskitetään toimia myös ihmisen rakentamiin ja muokkaamiin ympäristöihin.

Toimenpiteet

Vesistökunnostushanke Pirkanmaalla

- Kuvaus: Yhteistyössä valitun vesistökohteen kunnostaminen
- Vastuutahot: UPM Metsä, Virho ry
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#), [17](#)

Karjulankosken (Ylöjärvi) vaellusesteiden purkamisen edistäminen

- Kuvaus: Tavoitteena poistaa Karjulankoskessa olevat rakenteet, jotka estävät eliöstön liikkumista
- Vastuutahot: Virho ry
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Kollolan paahdealue

- Kuvaus: Pälkäneellä sijaitsevan maanottoalueen maisemointi paahdekasvillisuutta hyödyntäen
- Vastuutahot: Destia Oy, Rudus Oy
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#) ja [17](#)

Ketojen ja niittyjen perustaminen*

- Kuvaus: Niittyjen ja ketojen perustaminen paikallisista siemenistä (pois lukien uhanalaiset ja luonnonsuojelulain mukaisesti säännellyt lajit) Pirkanmaalla ihmisen muokkaamilla alueilla ja uuselinympäristöissä, tavoitteena monimuotoisen kasvilajiston vaaliminen ja säilyminen.
- Vastuutaho: Villi Vyöhyke ry
- Aikataulu 2023–2030
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Kummiperinnebiotooppikohteen niitto ”Vanhakylänhaka”

- Kummiperinnebiotooppikohteen niitto ”Vanhakylänhaka”
- Kuvaus: Nokian renkaiden työntekijöiden talkoilla toteuttama kummiperinnebiotooppikohteen niittotyö
- Vastuutahot: Nokian renkaat
- Aikataulu: 2023–2028
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Lumo-pihasuunnitelma Nokian renkaiden yritystontille ja sen toteuttaminen

- Kuvaus: Nokian toimipisteen tontin kehittäminen luonnon monimuotoisuutta vaalivammaksi kokonaisuudeksi huomioiden alueen erityispiirteet
- Vastuutahot: Nokian renkaat
- Aikataulu: 2023–2026
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Yritystonttien lumouttamiskatselmusten pilotointia viidelle vapaaehtoiselle pirkanmaalaiselle yritykselle

- Kuvaus: Ekokumppanit tarjoavat halukkaille yrityksille yhden maksuttoman asiantuntijamaastokäynnin, jossa tarkastellaan yritystontin muokkaamismahdollisuuksia luonnon monimuotoisuutta paremmin vaalivammaksi.
- Vastuutahot: Ekokumppanit
- Aikataulu: 2024 -
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [17](#)

Tavoite 3: Varataan luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen riittävät resurssit

Toimenpiteet

Luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat rahoitushakemukset kansallisista- ja EU-rahoitusinstrumenteista

- Kuvaus: Kansallisiin ja EU-rahoitusinstrumentteihin kohdistuvien rahoitushakemusten (esim. Priodiversity LIFE) valmistelu ja uusien rahoitusmekanismien aktiivinen kartoittaminen
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus
- Aikataulu 2022-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteeseen: [20](#)

Tavoite 4: Huomioidaan luonnon monimuotoisuus laajasti eri ympäristöissä, esimerkiksi:

- maa- ja metsätalousmailla yhdessä maan- ja metsänomistajien sekä viljelijöiden kanssa: monimuotoisuutta edistävät käsittelytavat, vapaaehtoisuus ja hyödyt elinkeinotoiminnalle
- kuntien omistamissa taajamametsissä ja virkistysalueilla: ylihoitamisesta monimuotoisuutta lisäävään hallittuun hoitamattomuuteen
- vesialueilla ja soilla: vesiensuojelutoimet hyvän ekologisen tilan turvaamiseksi, suoluonnon suojelu ja ennallistaminen
- kulttuuriympäristöissä: perinnebiotooppien laaja tarkastelu ja ennallistaminen (perinnebiotooppi: karjatalouden muovaama keto, niitty, hakamaa tai metsälaidun)
- kaupunkiluonnossa ja taajamaympäristöissä: luontopohjaisten ratkaisujen mahdollisuudet ja hyödyt, läpäisevien pintojen, luonnonkasvien, ketojen ja urbaanin lähivihreän lisääminen
- yksityisillä pihilla: ohjeet ja tuki monimuotoisuuden lisäämiseksi

Toimenpiteet

Pölyttäjänäkölman huomiointi harjumetsien hoidossa

- Kuvaus: Tampereen harjumetsien hoitotoimenpiteiden tarkastelu pölyttäjien kannalta osana Tampereen kaupungin LUMO-ohjelmaa
- Vastuutahot: Tampereen kaupunki, Suomen ympäristökeskus
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [1](#)

Tavoite 5: Varmistetaan viherrakenteiden ja ekologisten käytävien asema yhteistyössä maanomistajien kanssa yli kuntarajojen. Edistetään myös alueen kansallispuistojen välisiä yhteyksiä. Pyritään saamaan paras vaikuttavuus vapaaehtoisen suojelun sopimuksista rakentamalla yhtenäistä verkostoa.

Toimenpiteet

Suojelualueiden perustaminen Pirkanmaalla vuosina 2023–2025 200 ha/vuosi

- Kuvaus: Suojelualueiden perustaminen asetetun tavoitteen mukaisesti
- Vastuutaho: Luonnonperintösäätiö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [2](#)

Metsäisten elinympäristöjen suojelu*

- Kuvaus: Arvokkaiden metsäalueiden vapaaehtoinen suojelu perustamalla yksityisiä luonnonsuojelualueita tai myymällä valtiolle sekä perustamalla määräaikaista (10 v.) ympäristötukikohteita
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö, Metsäkeskus
- Aikataulu: 2023–2025
- Rahoitus: Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön METSO-rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Suoelinympäristöjen suojelu*

- Kuvaus: Arvokkaiden suoalueiden suojelu perustamalla yksityisiä luonnonsuojelualueita tai myymällä valtiolle.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023–2030
- Rahoitus: Ympäristöministeriön Helmi-rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Pirkanmaan ekologisten verkostojen edistäminen

- Kuvaus: Edistetään Natura 2000-alueiden ja luonnonsuojelualueiden välisiä ekologisia yhteyksiä suunnittelun ja hoidon keinoin yhteistyössä maanomistajien ja eri toimijoiden kesken.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2024–2030
- Rahoitus: Life-rahoitus

Selvitys suojelualueen perustamiseksi kaupungin omistamalle maa-alueelle

- Kuvaus: Tarkastellaan kaupungin omistamien maa-alueiden suojeluarvoja ja mahdollisuutta perustaa suojelualue
- Vastuutaho: Virtain kaupunki
- Aikataulu: 2023–2025

Ekologisten käytävien edistäminen vesiympäristöissä

- Kuvaus: Tuki ekosysteemien kytkeytyneisyyden huomiointiin myös vesistöympäristössä (vesistöreitit, jokijatkumo), yhteys maakunta- ja kuntakaavoihin
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [1](#) ja [2](#)

Tavoite 6: Tiedostetaan luonnon monimuotoisuuden kytkökset muihin aikamme haasteisiin kuten ilmastonmuutokseen ja etsitään ratkaisuja kokonaisvaltaisesti.

Toimenpiteet

Uhanalaiselvityksen ja LUMO-ohjelman käsittely Pirkanmaan maakuntahallituksen ympäristö- ja ilmastojaostossa*

- Kuvaus: Pirkanmaan maakuntahallituksen yhteydessä toimii erillinen, hallituksen jäsenistä koostuva jaosto, joka keskustelee ja käsittelee maakunnallisista ympäristöön ja ilmastoon liittyvistä asioista. Jaoston kautta asioita voidaan viedä maakuntahallitukseen päätöksentekoon. Jaosto on osallistunut uhanalaisia lajeja ja luontotyyppisiä koskevan selvityksen sekä Pirkanmaan LUMO-ohjelman laadintaan niiden eri vaiheissa. Myös jatkossa jaosto on mukana Pirkanmaan LUMO-työssä.
- Vastuutaho: Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2021-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [15](#)

Vesien rehevöitymisen tarkastelu luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastotoimiin liittyen

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuden ja ilmastonmuutoksen kytköksen ymmärryksen edistäminen vesiympäristöjen osalta
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [12](#) ja [15](#)

Teema II: Viestintä, arvostus ja asenteet → monimuotoisuuden valtavirtaistuminen

Tavoite 7: Lisätään monikanavaisella, vaikuttavalla viestinnällä ymmärrystä luonnon monimuotoisuuden merkityksestä sekä jaetaan tietoa keinoista vahvistaa sitä: esim. jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen ja viherrakenteiden vaihtoehdot, uhanalaisten lajien suojelun mahdollisuudet tai tulva-alueiden ennallistaminen maanomistajan kannalta edullisilla tavoilla, yritysten toimintamahdollisuudet.

Toimenpiteet

LUMO-ohjelman tunnetuksi tekeminen*

- Kuvaus: Ohjelmasta tiedottaminen ja sen esittely laajasti eri tilaisuuksissa läpi maakunnan.
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [9](#)

Kaikille suunnattu LUMO-viikko Sastamalassa 2023

- Kuvaus: Laajassa yhteistyössä järjestetty luonnon monimuotoisuuteen keskittyvä teemaviikko kunnassa.
- Vastuutaho: Viheriä
- Aikataulu: 2023
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [11](#), [17](#), [20](#), [21](#)

Lausuntomenettely ja esittelyt eri yhteyksissä/ tilaisuuksissa*

- Kuvaus: Pirkanmaan uhanalaiset lajit ja luontotyyppit -selvityksen ja Pirkanmaan LUMO-ohjelman esittely, LUMO-työhön kytkeytyvät kannanotot lausunnoissa sekä kannustus tuotettujen aineistojen hyödyntämiseen

- Vastuutaho: Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2022-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [9](#) ja [10](#)

LUMO-ohjelmasta tiedottaminen vesienhoidon verkostoissa

- Kuvaus: Ohjelman läpileikkaavuuden edistäminen eri verkostoja hyödyntäen
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [10](#)

Luonnon monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus, viestintä ja neuvonta jäsenistölle ja muille maanomistajille sekä metsänhoitoyhdistysten koulutus

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuteen liittyvä viestintätö
- Vastuutahot: MTK, MTK Pirkanmaa, MTK Metsänomistajat
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [19](#) ja [20](#)

Tavoite 8: Luodaan positiivista ilmapiiriä tuomalla esille toimivia, onnistuneita esimerkkejä upeista luontokohteista ja lumon edistämisestä Pirkanmaalla, maakunta-, kaupunki-, ja asukastasot huomioiden. Lumo maakunnan myyntivaltiksi! Innostetaan ja mahdollistetaan mm. kampanjoiden avulla.

Toimenpiteet

Juttusarja verkkoon LUMO-toimenpiteistä ja LUMO-retkeilykohteista maakunnassa

- Kuvaus: LUMO-viestinnän ja -tietoisuuden edistäminen verkkoympäristössä
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö, Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [9](#)

Tavoite 9: Tiedotetaan maakunnan ja kuntien omista sekä yhdistysten, maanomistajien ja viranomaisten kanssa tehtävistä yhteisistä hankkeista yhteistyössä paikallisten medioiden kanssa. Luodaan yhteinen viestintäkanava paikallisille vaikuttamismahdollisuuksille (talkoot, luonnonhoitokohteet, niittyhankkeet, ym.), lumo-asiantuntijaverkoston keskustelulle ja selvitystiedon jakamiselle.

Toimenpiteet

Maakunnallinen LUMO-viestintätö

- Kuvaus: Yleinen luonnon monimuotoisuuteen liittyvä viestintä- ja tiedotus- sekä kampanjointityö.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Rahoitus: Life-rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#), [8](#), [10](#)

Tavoite 10: Huomioidaan viestinnässä tiedon saavutettavuus, laaja yleisö ja sen monikielisyys. Hyödynnetään opasteita luonnossa, asukasilloja ja yhdistystapaamisia, perinteisiä medioita ja somea.

Toimenpiteet

Tampereen kaupungin LUMO-ohjelman ja verkkosivujen käännökset

- Kuvaus: LUMO-ohjelman ja verkkosivujen kääntäminen englanniksi osana kaupungin oman LUMO-ohjelman toteutusta.
- Vastuutaho: Tampereen kaupunki
- Aikataulu: 2023

Englanninkielinen luontopolku

- Kuvaus: Luontopolun kuvaustekstien tuottaminen englanniksi osana Tampereen kaupungin LUMO-ohjelmaa.
- Vastuutaho: Tampereen kaupunki
- Aikataulu: 2023

Teema III: Osaaminen, koulutus ja tietoon perustuva toiminta → tietopohjaisuus

Tavoite 11: Vahvistetaan osaamista tukemalla yhteistyötä ja lisäämällä koulutustarjontaa, tavoitteena mahdollistaa laajan lajikirjon elinehdot erilaisissa elinympäristöissä. Tuetaan tiedotusta ja koulutusta myös järjestöjen ja yhdistysten kautta.

Toimenpiteet

Koulutus kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseen

- Kuvaus: Koulutus kaupungin työntekijöille rakennetun kaupunkiympäristön viherratkaisuista ja luonnon monimuotoisuuden lisäämisestä, osana Tampereen kaupungin LUMO-ohjelman toteutusta.
- Vastuutahot: Kekkilä-BVB, Tampereen kaupunki
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: 12

Vesistökuunnostuksen kurssi

- Kuvaus: Kaikille kiinnostuneille avoin opintojakso koskien sitä miten ja miksi vesistökuunnostuksia tehdään.
- Vastuutahot: Virho ry, AhlmanEDU
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [12](#), [14](#), [20](#)

Lumotarhuri ja lumolähettilästoiminta osana opetussuunnitelmaa ja täydennyskoulutuksena*

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuutta koskevien sisältöjen ja näkökulmien lisääminen opetustarjontaan.
- Vastuutaho: AhlmanEdu
- Aikataulu: 2022-

Pirkanmaan LUMO-työn toimijaverkoston perustaminen ja ylläpito

- Kuvaus: Perustetaan maakunnan toimijoille verkosto LUMO-työn tiedottamista ja toimijuutta vahvistamaan.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023–2030

- Rahoitus: Life-rahoitus, muu
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [15](#)

Pilottihanke monimuotoiseen soiden ennallistamiseen

- Kuvaus: Yhteistyöhanke, jonka avulla kehitetään uusia, luonnon monimuotoisuutta tukevia tapoja ennallistaa turvetuotannosta poistuvia soita.
- Vastuutahot: Parkanon kaupunki, UPM Metsä, muut yhteistyökumppanit
- Aikataulu: 2023–2025
- Rahoitus: Hankkeelle haetaan projektirahoitusta soveltuvista lähteistä
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [17](#)

Tavoite 12: Hyödynnetään tutkimustietoa, tunnistetaan hyvät käytännöt, toimivat konkreettiset teot ja jatketaan jo käytössä olevia tehokkaita menettelytapoja. Jaetaan osaamista myös muille.

Toimenpiteet

Neuvonta metsätalouden vesistöhaittojen vähentämiseksi*

- Kuvaus: Tuki ja ohjeistus vesistönäkökulmien huomiointiin metsänhoitotyössä ja metsätalouden toimenpiteissä
- Vastuutaho: Suomen Metsäkeskus
- Aikataulu: 2022-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#)

Vesienhoidon verkostojen hyödyntäminen tutkimustiedon jakamisessa

- Kuvaus: Tutkimustiedon levittäminen yhteistyökumppaneille ja kumppaneiden kautta eteenpäin
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#)

LUMO-aiheinen luentovierailu/rakennetun ympäristön koulutus

- Luentovierailu: Luonnon monimuotoisuuden keskittyvä asiantuntijavierailu, jonka myötä edistetään myös työelämäyhteyksiä.
- Vastuutaho: Kekkilä-BVB
- Aikataulu: 2023
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin [11](#), [14](#), [17](#)

Pienvesiselvityksen hyödyntäminen LUMO-työssä

- Kuvaus: Pienvesiselvityksen tietopohjan yhdistäminen LUMO-työhön ja -toimenpiteisiin.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Tavoite 13: Helpotetaan maakuntatason luontoarvojen huomioimista seuraamalla Pirkanmaan luonnon tilaa jatkossa säännöllisesti. Tuodaan aiemmista selvityksistä kerätty tieto kaikkien saataville, Suomen ekosysteemiobservatorio -hanke huomioiden. Hyödynnetään vapaaehtoisten asiantuntijoiden keräämiä havaintoja ja seurantatietoja.

Toimenpiteet

Uhanalaisluontotyypin kartta-aineistojen jakaminen aluetietopalvelussa*

- Kuvaus: Suomen ympäristökeskuksen laatiman Pirkanmaan uhanalaiset lajit ja luontotyytit -selvityksen sisältämien aineistojen julkaisu. Lisäksi aineistoista tehdään vuosien 2022–2023 aikana tarkentavia analyyskejä maakunnallisten uhanalaiskeskittymien selvittämiseksi. Analyysin tulokset jaetaan aluetietopalvelussa.
- Vastuutaho: Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2021–2023

Pirkanmaan luontotyyppitiedon ja vastuulajitiedon keruu

- Kuvaus: Tehdään maastokartoituksia Pirkanmaan uhanalaisista luontotyypeistä ja vastuulajeista sekä tallennetaan kartoitustietoja paikkatiedoksi.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2024–2030
- Rahoitus: Life-rahoitus

Kuntien luontotiedot yhteiseen käyttöön*

- Kuvaus: Kuntatasolla tehtyjen luontoselvitysten ja kartoitusten tietojen tallentaminen yhteisesti saataville, yhteistyössä kuntien kanssa
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2021-

Uusympäristöjen monimuotoisuutta edistävästä toimista kertyvän luontotiedon keruu ja jakaminen

- Kuvaus: Siemenperustaiseen monimuotoisuuden vaalimiseen ja edistämiseen perustuvasta toiminnasta kertyvän lajitiedon kerääminen ja tallentaminen avoimeen tietojärjestelmään, jotta tieto kylvö- ja istutuspaikoista on avoimesti saatavilla.
- Vastuutaho: Villi Vyöhyke ry
- Aikataulu: 2023–2030

Tavoite 14: Parannetaan uhanalaisten luontotyyppien tunnistamista tutkittuun tietoon nojautuvalla maastokoulutuksella, joka tavoittaa ja tuo laajasti yhteen eri toimijoita. Edistetään koulutussisältöjen muuttumista monimuotoisuutta paremmin huomioiviksi kaikilla koulutusasteilla.

Koulutusten järjestämisen mahdollisuuksia selvitetään tarkemmin vuoden 2023 aikana.

Tavoite 15: Lisätään niin yksityisten kuin poliittisten päätöksentekijöidenkin tietoisuutta ja ymmärrystä luonnon monimuotoisuudesta sekä lajeista ja luontotyypeistä. Edistetään ymmärrystä ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden välisistä vuorovaikutussuhteista ja ratkotaan mahdollisia ristiriitoja tutkimustietoon pohjautuen.

Toimenpiteet

Tuki uuden tutkimustiedon tuottamiselle, esim. vesienhoidon seurantatiedon avulla

- Kuvaus: Vesienhoidon työstä kertyvien tietoaineistojen hyödyntäminen tutkimusten pohjana
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/vesiyksikkö

- Aikataulu: 2023–2025

Koulutustilaisuudet kuntien viranomaisille ja päättäjille: luonnon monimuotoisuuden ymmärtäminen ja huomiointi päätöksenteossa

- Kuvaus: Järjestetään kuntien eri viranomaisille ja päättäjille koulutus-/yhteistyötilaisuuksia ajankohtaisista aiheista luonnon monimuotoisuuteen liittyen.
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö, Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2023–2030
- Rahoitus: Life-rahoitus, muu rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#)

Tavoite 16: Hoidetaan ja kunnostetaan uhanalaisia luontotyyppisiä ja uhanalaisten lajien elinympäristöjä, jotka on tunnistettu [Pirkanmaasta tehdyssä selvityksessä](#). Etsitään ja kokeillaan aktiivisesti uusia keinoja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta.

Toimenpiteet

Uhanalaisten ja arvokkaiden luontotyyppien tilan parantaminen*

- Kuvaus: Suunnitellaan ja toteutetaan perinnebiotooppien, lintuvesien, soiden, metsien, pienvesien ja rantaluonnon hoito-, kunnostus- ja ennallistamistoimia luontotyyppien ja niiden lajiston tilan parantamiseksi, yhteistyössä maanomistajien ja paikallisten yhdistysten kanssa.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023–2030
- Rahoitus: Ympäristöministeriön Helmi-rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Uhanalaisten eliölajien esiintymispaikkojen hoito *

- Kuvaus: Hoidetaan uhanalaisten lajien esiintymispaikkoja yhteistyössä maanomistajien ja paikallisten yhdistysten kanssa.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023-
- Rahoitus: Ympäristöministeriön erillismäärärahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

Teema IV: Vapaa- ja omaehtoisuus, sitoutuminen, vastuu → vahva toimijuus ja luontosuhde

Tavoite 17: Tuetaan kaikkien kiinnostuneiden tahojen omaa aktiivisuutta sekä vapaaehtoisuutta.

Vahvistetaan eri toimijaorganisaatioiden (järjestöt, kunnat, yritykset) tekemistä ja yhteistyötä luonnonhoidossa ja luontoarvojen vaalimisessa. Annetaan kaikille mahdollisuus osallistua, vaikuttaa ja ottaa vastuuta.

Toimenpiteet

LUMO-yhteistyöprojekti

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuteen keskittyvä viheralan yhteistyö
- Vastuutahot: AhlmanEDU, Kekkilä-BVB
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [11](#)

LUMO-pelikehitys

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuteen keskittyvän ja tietoisuutta edistävän pelin kehittäminen

- Vastuutahot: AhlmanEDU, Tampereen korkeakouluuyhteisö
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#)

Laiduneläinten vuokraustoiminta (alkuperäisrodut)

- Kuvaus: Laiduneläinten vuokraus luonnonhoitokohteille (esim. perinnebiotoopit)
- Vastuutaho: AhlmanEdu
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [2](#) ja [19](#)

Tavoite 18: Tunnistetaan toimintaa estävät rakenteelliset ongelmat ja hallinnolliset vaatimukset, mahdollistetaan vapaaehtoisuus ja omaehtoisuus.

Toimenpiteet

LUMO- ja ilmastotyön yhteyksien tunnistaminen ja edistäminen maakunnan sisällä

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuden ja ilmastomuutoksen kytkentöjen tunnistaminen Pirkanmaalla siten, että haasteita ratkotaan mahdollisimman paljon samanaikaisesti ja molemmat ongelmat huomioiden
- Vastuutaho: Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2023-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [6](#) ja [15](#)

Tavoite 19: Tuetaan tekemistä. Tuki voi olla esimerkiksi taloudellisia kannustimia, markkinalähtöistä rahoitusta ja hyötyä (esim. rakennetun ympäristön ja metsätalouden sertifikaatit), viranomaisneuvontaa, yhteistyöprojektien rakentamista ja mukaan kutsumista, palkintoja, jne.

Toimenpiteet

Luontokasvatuksen rahoitus, Nuorisokeskus Marttisen luontokasvatus

- Kuvaus: Rahoitustuki Virtain koululaisille suunnattuun luontokasvatustyöhön Nuorisokeskus Marttisen toteuttamana
- Vastuutaho: Virtain kaupunki
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: 21

Luonnonhoitorahoituksen koordinointi vesiensuojelurakenteisiin

- Kuvaus: Vesiensuojelun edistäminen Pirkanmaalla kohdentamalla valtion luonnonhoidon rahoitusta vesienhoitotöihin
- Vastuutaho: Suomen Metsäkeskus
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [4](#)

LUMO-palkinto

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuusteon palkitseminen Pirkanmaalla vuosittain
- Vastuutahot: Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto
- Aikataulu: 2023-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [8](#)

Kuntien LUMO-ohjelmien edistäminen

- Kuvaus: Tarjotaan kaikille Pirkanmaan kunnille neuvontaa ja asiantuntija-apua kuntien LUMO-ohjelmien valmisteluun sekä rahoitetaan pilottina muutaman kunnan LUMO-ohjelman teko.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2024–2030
- Rahoitus: Life-rahoitus, muu rahoitus
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [3](#) ja [19](#)

Tavoite 20: Varmistetaan eri keinoin (tiedotus, kannustus, avoimuus, tuet) että kaikilla pirkanmaalaisilla on mahdollisuudet vahvistaa luonnon monimuotoisuutta aina kerrostalopihoista ja kaupunkikiinteistöistä maaseudun metsiin ja maataloihin. Hyödynnetään osallistamisessa myös talkoot, seurat, järjestöt ja yritysvastuuohjelmat.

Toimenpiteet

LUMO-verkkosivusto

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuudesta ja Pirkanmaan LUMO-ohjelmasta tietoa jakavan verkkosivuston rakentaminen. Tavoitteena palvella pirkanmaalaisten tietotarpeita, jakaa seurantatietoa, nostaa esiin onnistumisia ja innostaa osallistumaan toimenpiteisiin.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/luontoyksikkö
- Aikataulu: 2023-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#), [8](#), [9](#), [10](#), [12](#)

Tavoite 21: Laajennetaan koulujen ja päiväkotien osallistumista järjestöjen, yritysten, kuntien ym. toimijoiden lumo-hankkeisiin, jolloin lapset ja nuoret saavat näkökulmia mahdollisuuksiin torjua luontokatoa ja hyödyntää uusiutuvia luonnonvaroja kestäväällä tavalla. Varmistetaan mahdollisuudet toteuttaa valtakunnallista opetussuunnitelmaa, joka sisältää ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan.

Toimenpiteet

Luontokasvatuksen pedagogisen osaamisen edistäminen Tampereella

- Kuvaus: Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen työntekijöiden kouluttaminen luontokasvatuksen osaajiksi
- Vastuutahot: Tampereen luontokoulu Korento, Tampereen kaupunki
- Aikataulu: 2023-
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [11](#), [14](#), [19](#)

Luontokasvatustoiminnan tukeminen Kangasalla yhdessä vapaaehtoisten kanssa

- Kuvaus: Kuvaus: Vapaaehtoisten vierailut varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ryhmissä luontokohteiden ja koulujen lähiluonnon hyödyntämiseksi oppimisympäristönä sekä luontokasvatuksen vahvistamiseksi Kangasalla. Kehitetään toimintamalli MAPPA.fi-palveluun, josta mallia voidaan monistaa muihin kuntiin. Yhteistyö järjestö- ja koulutusorganisaatioiden välillä.
- Vastuutahot: Kangasalan luonto ry, Tampereen yliopisto, AhlmanEdu, Suomen Luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry
- Aikataulu: 2023–2025
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [14](#) ja [19](#)

Koulu-, yhdistys- ja yritys yhteistyön käynnistämispilotti Pirkanmaan alueella: lasten ja nuorten osallistamista luonnonhoitotöihin

- Kuvaus: Pirkanmaan perusopetuksen oppilaiden luontokasvatusta, missä autetaan kouluja saamaan luonnonhoitokohteita talkookohteikseen. Lisäksi hankitaan resursseja kattamaan hoitotyöhön liittyvät kulut yritysrahoituksella.
- Vastuutahot: Ekokumppanit
- Aikataulu: 2024 –
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [17](#)

Tavoite 22: Tarjotaan taloudellisia mahdollisuuksia tukea monimuotoisuutta. Laajennetaan monimuotoisuuden turvaamisen rahoitus pohjaa ja selvitetään mahdollisuuksia kompensatioiden käyttöön.

Toimenpiteet

Luonnon monimuotoisuuteen liittyvästä maaseuturahoituksesta tiedottaminen*

- Kuvaus: Luonnon monimuotoisuuteen liittyvien maaseuturahoituksen mekanismien tunnettuuden edistäminen osana maaseutuyksikön työtä.
- Vastuutaho: Pirkanmaan ELY-keskus/maaseutuyksikkö
- Aikataulu: 2022–2027
- Liittyy myös ohjelman tavoitteisiin: [7](#)

LUMO-toimenpiteiden ja -ohjelman seuranta

Tavoitteisiin pääsemiseksi LUMO-työ pitää sisällään myös toimenpiteiden seurannan. Seurannan avulla tarkastellaan toimenpiteiden etenemistä, niiden vaikutuksia ja tarvetta uusille toimenpiteille. Samalla kokonaisuutta peilataan LUMO-ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Seuranta toteutetaan puolivuositain. Lisäksi toteutetaan myös yleistä tiedotusta, viestintää ja kampanjointia maakunnan laajuisesti. Kaikki tässä suunnitelmassa esitellyt toimenpiteet eivät välttämättä toteudu sellaisenaan, mutta niitä voidaan tarvittaessa muokata.

LUMO-toimenpiteiden ja ohjelman vaikutusten arviointi

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) eli ns. SOVA-laki, ja sitä täydentävä valtioneuvoston asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia riittävällä tavalla suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa sekä säännökset tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarvioinnista. Lain 3 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutukset selvitetään ja arvioidaan riittävässä määrin valmistelussa, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia.

LUMO-toimenpidesuunnitelma on suoraa jatkumoa Pirkanmaan LUMO-ohjelmalle 2022–2030, joten [LUMO-ohjelman](#) osiossa 3.2 esitetty SOVA-seloste pätee suoraan myös toimenpidesuunnitelmaan. Yleisesti voidaan todeta, että ohjelman ja sitä toteuttavan toimenpidesuunnitelman vaikutukset ovat kaikilla eri osa-alueilla a-e pääosin positiiviset. SOVA-lain 2 §:n mukaan ympäristövaikutuksena tarkastellaan suunnitelman tai ohjelman välitöntä ja välillistä vaikutusta Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

- a. ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen;
- b. maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen;
- c. yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön;
- d. luonnonvarojen hyödyntämiseen;
- e. a–d alakohdassa mainittujen tekijöiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin.

LUMO-ohjelmaa ja toimenpidesuunnitelmaa koskevan SOVA-tarkastelun mukaan joitakin negatiivisia vaikutuksia saattaa ilmetä esimerkiksi väliaikaisesti ilmastoon (soiden ennallistaminen) tai maankäyttöön (suojelualueiden perustaminen), mutta niitä on mahdollista estää ja lieventää hyvällä suunnittelulla.

Toimenpidesuunnitelman yhteys muihin kokonaisuuksiin

Pirkanmaan LUMO-ohjelma ja -toimenpidesuunnitelma ovat ensimmäiset luonnon monimuotoisuuden alueelliseen tasoon keskittyvät kokonaisuudet Suomessa. Monimuotoisuuskysymyksiin liittyen on kuitenkin jo paljon toimintaa kansainvälisellä, kansallisella sekä paikallisella tasolla, ja työ jatkuu. Paikallisella tasolla Pirkanmaalla merkittäviä kokonaisuuksia ovat esimerkiksi jo valmistellut Tampereen kaupungin, Nokian kaupungin ja Pirkkalan kunnan LUMO-ohjelmat, jotka edistävät myös Pirkanmaan LUMO-tavoitteiden toteutumista.

Pirkanmaan LUMO-ohjelmalla on vahva yhteys myös maakunnan ilmastotyöhön, jossa sopeutumistoimet ja hiilijalanjäljen pienentäminen usein edesauttavat samalla monimuotoisuustavoitteiden toteutumista. Vastaava yhteys on myös elinkeinotoimintaan: luonnon monimuotoisuuden parissa tehtävä työ on tiiviisti yhteydessä esimerkiksi vihreän siirtymän hankkeisiin ja maakunnan yleiseen kehittämiseen.